

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for.	20 kr.
" pol leta	3 " "	30 " "
" četert leta	1 " "	70 " "
" mesec	— " "	60 " "
Po pošti:		
Za celo leto	7 for.	50 kr.
" pol leta	3 " "	80 " "
" četert leta	2 " "	— " "
" mesec	— " "	70 " "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr. ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru

Za vsak list mora biti kolek (štampelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. posem.

Št. 88.

V Celovcu v saboto 3. novembra 1866.

Tečaj II.

Kako bi se dal slovenski program, ako bi se na narodni podlagi osnoval, uresničiti?

Spisal L. Sv. *Spisal L. Sv. ^{na} ^{iter}*

Razkladal sem v 40. in 41. listu „Novic“, da slovenski narod, dokler ne združi svojega, po nemili preteklosti in po napačnih vladnih načelih raztrganega zemljišča v eno celoto z enim deželnim zborom, ne bo imel pravega poročstva ne za svojo narodnost, ne za uspešen napredek svoj; a danes bom skušal pokazati, po kateri poti bi bilo mogoče ta namen doseči.

Že naš lanski Mariborski program je svetoval, da Slovenci, ker smo raztrgani, ter po sedanjem volitveniku (volitvenem redu) v nekotikih deželnih zborih v vedni manjšini, pošiljamo do Njih Veličanstva prošnjo, naj nam Ono iz Svoje polnovlastnosti potrebno pomoč nakloniti blagovoli. — Zadnji deželni zbori so spet očitno dokazali, da se od nasprotne večine ničesar nimamo nadjeti; a naša prošnja je vendar še zmirom na dolgu. Moja misel je tedaj to prošnjo storiti čem prej tem bolje. Prašanje je le, kaj in kako čemo prositi?

Prvo, kar se zgoditi mora, je, da Slovenci kot narod, kot celotna osebina Njih Veličanstvu povemo svoje želje in potrebe. Tega pa po sedanjih deželnih zborih storiti ni mogoče, zato ker smo v več njih, na primer v štajerskem, koroškem, tržaškem, istrskem v očitni (narodni) manjšini. Kar se glasimo po časnikih, to ni zadosti, ker ni gotovo, da bi jih vlada brala; pa ko bi jih tudi brala, je-li more vedeti, ali je to, kar se piše, res misel narodove večine ali le nekterih oseb?

Kdor hoče pravo narodovo misel zvedeti, mora sklicati po pravičnem volitveniku vsega naroda zastopnike.

Nam je tedaj v sedanjih okoliščinah dvojega treba; prvo: prenarredbe volitvenika za deželni zbor, in drugo: zbora zastopnikov celega slovenskega naroda.

Da se volitvenik premeniti mora, o tem so narodni možje vsi ene misli. Že naš lanski program zahteva, da se volitve imajo neposredno (direktno) goditi; da se volitveni okraji po deželah, v katerih prebivajo razni narodi, napravijo po narodnostih; pa da vsak okraj voli le po enega poslanca.

Druga napaka Šmerlingovega volitvenika je, da imajo veliki posestniki, potem mesta in trgi prevelike pravice. Zastran velikih posestnikov je že to napak, da volijo samo tisti, katerih posestva so v deželni knjigi (Landtafel); a oni, ki niso v tej knjigi, če imajo prav ravno toliko, ali še več posestva, pa ne; potem, da volijo o primeri preveč poslancev. Tako pri nas na Kranjskem deželnoknjižni veliki posestniki vem da ne plačujejo dvajsetine davkov, pa volijo tretjino deželnega zbora. Prebivalci mest in trgov na Kranjskem niso desetina vsega ljudstva, pa volijo spet skoraj tretjino deželnega zbora. Po drugih slovenskih pokrajinah bo tudi javaljne drugači. Take krivice se morajo odpraviti. Enaka bremena, enake pravice mora tudi tukaj obveljati. Naposled so po Šmerlingovem volitveniku vsi tisti, ki volijo za občinski odbor v tretjem razredu, od volitve za deželni zbor čisto izključeni. Tudi to je krivica, ki se mora popraviti. Splošna volitvena pravica, za katero se poganjajo svobodoljubni možje izobražene Evrope, ka-

kor vidimo najnovejši čas tudi na Angleškem, mora tudi nam postati uzor, kteremu se imamo, kolikor mogoče, približevati.

Da pa mi na sedanji postavni podlagi volitvenika po naše premeniti ne moremo, to menda je brez dvombe. K večemu bi se nam znalo na Kranjskem in Goriškem posrečiti; drugod ne opravimo nič, in kdor nam pri sedanji historični razdelitvi in pri sedanji volitveni postavi svetuje, naj da si volitvenik premenimo, ta nam veleva reč, za katero naprej vemo, da je nemogoča.

Kaj je tedaj storiti? To kar smo že lani sklenili.

Kdor je prebiral zgodovino ustavnih držav, ta ve, da so vlade v taci okoliščinah, ko so postavne ograde, po navadnem potu neodstranljive, zadrževale neobhodno potrebne prenarredbe, obračale se naravnost do narodov. Naj bi se tedaj tudi naš vladar obrnil naravnost do naroda in sklical po novem volitveniku zastopnike vseh Slovencev. Res, da bi se ta novi volitvenik moral oktrovati. Ali kaj čemo, če se nam drugači pomagati ne more? Boljša taka pomoč kakor nikaka! Pa saj je sedanji tudi oktrovan. Da bi pa novi volitvenik ne bil čist oktrovan in da bi pristoval našim željam in potrebam, naj bi vladar popred sklical poverenstvo (komisijo) veljavnih slovenskih rodoljubov, katero bi po načelih poprej razloženih napravilo volitvenika načrt, kateri bi bil vladarju za podlago. Tako se je 1860. leta ravnalo na Hrvaškem, ko se je pod banovim predsedom sklicala v isti namen banska konferencija. Mi bi morali tedaj prositi: „Naj vladar po novem volitveniku skliče zastopnike vseh Slovencev, da se izrekó o naši prihodnji državopravni

Besednik.

Pismo vladika Strossmayerja.

Ni ga skorej bilo in ga javaljne kdaj bode tako iskrenega in djanskega domoljuba, kakor ga kaže prevzv. vladika J. J. Strossmayer. Svojim neštevilnim daritvam, ki jih je položil na oltar matere Slave, pridružil je spet novič 50.000 gld, ki jih je daroval v ta nanen, naj se napravi jugoslovansko vseučilišče. Slava, večna slava!

Tu pa podamo prevažno pismo, katero je o tej zadevi v Zagreb poslal.

Slavni odbor!

„Žal mi je zelo, da zarad bolehnosti nisem mogel s svečano službo in besedo božjo proslaviti slavnejši hervaškega Leonida: Nikola Šubica Zrinjskega. Krepost in pravica ima toliko notranjo ceno, da se jej ne samo krepostni in pravični ljudje, ampak tudi grešniki in sebičniki sami s spoštovanjem uklanjajo, posebno tedaj, kadar je krepost z velikimi žertvami za plezanje in vzvišeno ali veličastno stvar združena; ni je pa gotovo plemenitejšje in veličastnije stvari na tem svetu, kakor je vera

in domovina, za kateri je naš slavni junak žertoval sebe in življenje svoje v sigeški terdnjavi pred 300 leti!

Vse okoliščine tega slavnega čina kažejo nam Nikola Zrinjskega kot nenavadnega moža, za neumerljiva dela kakor nalašč vstvarjenega. Opuštvši vse drugo omenjam samo eno: Svest in dolžnost perva je stvar na tem svetu, kterej se mora vse, čast in premoženje, da, tudi življenje samo žertovati. Vendar pa navadni ljudje kaj lahko prevračajo naravni red ter žertujejo večkrat svest in dolžnost svojo časti in posvetnim ozirom s takimi izgovori, ki slabo zakrivajo golo sebičnost. Kedar je naš junak Nikola Zrinjski z 2500 vitezi obsedel sigeško mesto, da ga proti 100.000 vojščakom brani, ni se mogel nadjati, da bode tolikej sili slednjič kos; po pravici pa se je moral nadjati, da mu bode o svojem času kerščanska vojska na pomoč pritekla. In zares, kdor bolj natančno pozna povest sigeške oblege, lahko reče, da, ko bi drugod toliko spretnosti in pogumnosti bilo, kolikor je je bilo v glavi in sercu hervaškega Leonida, tedaj bi bila berž ko ne vsa turška vojska ondi grob svoj našla, kjer je Soliman našel smert svojo. Med tem pa je nastopil skrajni čas za našega junaka, kjer je daljni upor nemogoč postal. Sto družih v njegovih okoliščinah reklo bi: „Mi smo izpolnili obilno dolžnost

svojo ter branili mesto do skrajne mogočnosti; zdaj nam ne ostaja nič družega, nego da si spošteno življenje svoje rešimo, ki ga je treba za daljna dela veri in domovini ohraniti.“ Tako bi jih mnogo govorilo in ravnalo; ali hervaški junak ni tako govoril in ravnal, ampak rekel je: „Svest in dolžnost perva je stvar na tem svetu. Svesti in dolžnosti se ima vse na tem svetu žertovati, a ona ničemu, zato mi je žertovati življenje za sveto stvar.“ Tako govori in dela nenavaden človek, ki krepost za serce in dušo svojo zajema iz neusahljivega studenca sv. vere in iz izgleda Tistega, ki se je za nas vse daroval na Golgoti in je smert njegova postala za nas izvir življenja in vsacega napredka na tem svetu. Navadni ljudje bi rekli, da je smert v taci skrajnih okoliščinah, kakor je bil Nikola Zrinjski, nepotrebna; ali vendar se lahko reče, da je ravno ta rodila obilen sad, ker se je ravno na njej najbesnejši val najsilniše tedaj moči proti kerščanstvu razbil, in ako je danes polomesec že toliko zatemnel, da se bode brez dvojbe skorej uternil, tedaj je svitloba njegova ravno pod Sigetom in po smerti hervaškega junaka bledeti začela. Žertva lepe te smerti in obilno prelita kri naroda našega za sveti križ in svobodo zlato porok nam je, da se bode serce božje skorej usmililo nad nesrečnim narodom, ki še dan

vredbi; a v ta namen naj skliče popred znane rodoljubne veljake slovenskega naroda, ki izdelajo in njemu na potrjenje predložé novega volitvenika načrt“.

Tej prošnji bi se pa moralo še dodati, kar so nedavno prav po pameti sprožili nemški federalisti na Dunaju, naj bi se namreč prosilo od vlade, da nam da svobodo združevati in shajati se, in da ublaži sedanjo tisko vno postavo. Zakaj nevednosti in nemarnosti v političnih rečeh je pri nas še grozno veliko, in ne manjka se, kakor grozod, tako niti pri nas zapečkarjev, ki se ustavljajo vsemu novemu, naj si je najpametnejše! Zato je živa potreba, krive misli popravljati, predsodke trebiti, nevedne podučevati in tako pametnemu in naravnemu razvitku pot pripravljati. Temu je pa treba večje politične svobode v besedi, v shajanji in v tisku.

Če se prša, kako naj bi se ta prošnja storila, mislim jaz, da imamo, če se oziramo na vse Slovence, le eno edino pot. Skozi deželne zbere, je storiti ne moremo, to mislim je očitno. Ostaja nam tedaj le splošna prošnja ali peticijska pot, ki je prosta, kakor vsacemu posameznemu človeku, tako tudi celemu narodu. Po tem istem poti je nastala naša znana peticija do državnega ministerstva 1860. leta, imajoča 20.000 podpisov.

To ravnanje ne žali nobene postave. Mi se ne trgamo od Avstrije, niti ne zahtevamo posebne samostalne države, ampak si želimo le znotraj Avstrije primernejšo vredbo. Zato nam vlada nima za kaj nasprotna biti; saj pozdiga slovenskega naroda ni samo naša, ampak tudi državna korist, ter so naši časniki že do trdnega dokazali, koliko mora vladi na njej ležeče biti in zakaj.

To je pač lepa misel; to je uzor, poroče kdo; ali je vse nepraktično, ker se ne da uresničiti.

Jaz ne velim, da se da vse to, kar svetujem, z lahkega, brez vsega truda in na hip doseči in jaz bi srčno hvalo vedel vsakemu, ki bi nam pokazal zložnejo pot do tega, kar si želimo, in kar nam je neogibljivo potrebno. Ali to spet vem, da brez dela in srčnosti nič ne dosežemo, da, dokler sami ne začnemo, nam niti vlada, niti drugi pomagat ne bo. Kdor ne vaga, je brez blaga! Uzor, ki smo ga 1848. leta tako navdušeno objeli, zakaj se ne bi na vse

danes pod turškimi jarmom zdihuje. Kdaj in kako se bode to zgodilo, to pa izročimo previdnosti božji, ktera prej ali slej stvar kersčanska, t. j. večne pravice in resnice k zmagi privedi mora.

Mene so enaka premišljevanja na drugo misel pripravila. Mi južni Slovani zavzemamo neizmerno važen fizičen položaj ter smo brez dvombe pozvani udeleževati se pri dogodkih od velike važnosti za razvitek človečanstva. Od tod nam tedaj prihaja dolžnost: neutrudeno za to si prizadevati, da si priskerbimo čem prej ona moralna sredstva, brez kterih se na tem svetu nič višega ali imenitnega doseči ne more. Izmed nuj in potrebnih narodov našega pa je največja in najsilnejša brez dvombe vseučilišče v Zagrebu, ktera potreba se že od sto let poprednikih naših spominja. Nesrečne okoliščine so krive, da nam je ta želja notri do danes ostala „glas vpijočega v puščavi“, da, še celo pravoslavna akademija naša ne more do one popolnosti dospeti, kojo znanost in skrajna potreba naroda našega zahteva. Da se tedaj tej silnej potrebi v okoliščini pride in da se žertva, ki jo je sigeški junak doprinesel, djanski v narodu našem proslavi, polagam danes za vseučilišče v Zagrebu 50.000 gl. v obveznicah s kuponi vred, ki se 1. novembra izplačujejo. Ta denar bom jaz pri prvi ugodni priliki poslal onemu odboru,

kriplje poganjali zanj zdaj, ko nam je velikodušni vladar sam „prosto pot“ odprl? Če nam tudi spodleti; saj poskušnje je vredno, in slabeje zavolj tega ne more biti nego je zdaj.

Ugovarjati bi še kdo utegnil: Vi Slovenci le zase skrbite a za občeno državno vredbo se ne menite. Temu odgovorimo, da je najpred stala treba, predno se dalje zida; da moremo najpred svoje posebne reči vrediti, predno pojdemo občene državne ravnat. Zakaj ko bi prišla državna vredba na vrsto zdaj, dokler smo v našem sedanjem položaju, ne bi mi Slovenci o njej odločevali, ampak tisti, ki imajo v naših deželnih zborih večino.

Vrh vsega najpotrebnejši je pa to, da čem prej svoj skupni program dogovorimo. Narod brez programa je ladja brez kompasa, je vojska brez bojnege načrta. Najboljše moči nič ne opravijo, če ne delujejo složno v isto mer. Zatorej, domorodci, premišljajte, prevdarjajte in popravljajte dozdajne nasvete, pišite in pomenkujte se o njih. Več oči več vidi! Ne bodimo lahkomišljeni in površni. Politiški program ni kar si bodi; temveč jedro je in os vsega narodnega mišljenja!

Avstrijsko cesarstvo.

Na Dunaju 30. oktobra. — (Cesar v Pragi. Ministerstvo. Deželni zbori. Slovenski poslanci in slovenski program.) Omenil sem že v svojem zadnjem listu, kako sijajno so Pražani svojega kralja sprejeli. Napravili so njemu na čast veliko bakljado, predstavila so se vsa društva, kakor tudi vse korporacije in deželni poslanci, predsedniki okrajnih zastopništev i. t. d.; povsod se je videlo neizrečeno veselje in zaupanje v boljšo bodočnost, vladala je enakopravnost obeh deželnih, jezikov, tudi cesar je v českem in nemškem jeziku odgovarjal, tolažil in obetal. Obiskal je tudi razne zavode, kakor česki muzej, politehniko, vseučilišče, gledališče, ter je tudi plane ali obrise za prihodnje česko gledališče pregledal — povsod je bil z neizrečenim navdušenjem sprejet. Vsred teh veselih prigodih naznanja nam pa danes telegraf, da je cesar bil pretečeno saboto, ko je gledališče zapustil, v smrtni

ki oskerbljuje novce za akademijo, in ob enem bom tudi zaprosil člane naše akademije, ki jih je Nj. Veličanstvo poterdilo, da naj berž vse, kar treba, storé, da se čem prej pravoslavna fakulteta v Zagrebu tako popolni, da naši siromaški mladini ne bo treba več po svetu od nemila do nedraga pobijati se, da nauke svoje doverši. Želim pa tudi, naj da se po vsakem količkaj znamenitem mestu naše domovine domoljubni odbor napravi, ki naj prineske k omenjenemu namenu nabira z ono gorečnostjo, ki je tolikanj znameniti stvari pristojna. Dal Bog, da se požertovanje in serčnost neumerlega našega junaka v popolni meri pri tej priliki oglasi v narodu našem! Bila bi to čast največja, ki bi jo našemu junaku skazali, ob enem pa tudi dokaz pred celim svetom, da spadamo med število onih narodov, ki so od Boga in narave za više namene odločeni. Ako bi kdaj visoka vlada do prepričanja prišla, da se mora vseučilišče v Zagrebu iz deržavnih dohodkov napraviti, tedaj naj se ta moj denar oberne jugoslovanski akademiji v prid.

Blagoslovi dobrotljivi Bog obilno delovanje naroda našega!

nevarnosti. Nek krojač — Anton Pust — mislil je cesarja se samokresom ustreliti; k sreči ga je ravno angleški kapitan Palmer zagledal, ko je samokres v roke vzel in je hudobneža naglo prijel ter ga pričujočemu policaju izročil. Do zdaj se še nič gotovega ne vé, kaj in kako je vse bilo, tudi so bili petelini — sicer napeti — pa brez kapselnov; preiskava bode že pokazala, kaj je mislil ta nesrečni krojač. Bog daj, da ni vse tako, kakor so nam časniki namalali. Ljudje iz pezdirja radi narejajo bruno! — Cesar je vse ministre — razun Mensdorfa — v Prago poklical in se tam zdaj z njimi posvetuje. Tudi Beust, kteri še uradno ni za ministra oglašen, bil je pri posvetovanji. „Narodni listy“ in „Politik“ donašajo znamenite članke proti Beustu in svarijo vlado, naj nikakor Beusta za ministra ne imenuje; bati se je, da bi narodi še bolj nezadovoljni postali in štréná se še hujsi smedla. Beust je že Nemčijo pripravil v veliko nesrečo. Ni torej samo sanjarija in prazen strah, da se bojimo za Avstrijo.

Vsi deželni zbori razun ogerskega in sedmograškega — na kterega se je menda čisto pozabilo — so sklicani 19. novembra. Treba bode tačas z gotovom programom na svet stopiti. Narejajo li poslanci naši že svoj program, da bodo vsi edino in energično se za blagor naše domovine potezali? Pač dobro bi bilo, ko bi se poprej s poslanci družih zborov: hrvaškega, českega i. t. d. pogovarjali in tako z zedinjenimi močmi delali. Hrvatje in Srbje zdaj kaj močno o Slovincih po svojih časniki pišejo in se vsi veseli nadjajo, da se bodo Slovinci v kratkem v eno skupino združili in se potem s svojimi južnimi brati zedinili. Od naših poslancev pričakujemo, da bodo pravo zadel in nas možato zagovarjali.

Deželni zbori ne bodo dolgo trpeli, le do Božiča; potem bodo nove volitve, ker je že 6 let od prvih volitev preteklo.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca (Nemški časniki in njih dopisuni; novo ministerstvo; plan. in dež. lovci; nesreča). Nova „Presse“ na Dunaju je nek list Dr. Rieger — ja čisto popačila. Dr. R. jo je prijel in tirjal, naj to svojo goljufijo popravi. „Presse“ pa še zdaj molči kakor miš. To je nobel! Te dni se je po nemških časnikih krožil nek dopis iz Ljubljane, kteri pravi, da je „Slovenčevo“ vredništvo dobilo iz Ljubljane od neke visoke roke oster list, v kterem se graja, da je misel nekega posamnega gospoda o jugoslovanske skupini razglasilo kot program slovenskih federalistov in jih tako pred celim svetom v nekak sum in sramoto pripravilo. „Slovenčevo“ vredništvo pa si v tej zadregi ni moglo in ni vedelo drugačij pomagati, kakor s tem, da je ta program samo spet preklicalo kot program slovenskih federalistov in oznanilo, da je to le sestavek posamnega dopisatelja. Na to odgovorimo: Vse te pisarije in čenčarije od konca do kraja so gola laž, ktere jasni namen je ta, „Slovenca“ pred svetom osramotiti, pri visokej vladi ovajati in med Slovinci in Nemci razpor narejati. „Slovenec“ ni dobil iz Ljubljane nobenega lista pa tudi ni ga v Ljubljani človeka, ki bil imel „Slovenca“ kaj zaukazovati, — ni bil od „Novic“ demantiran, pa tudi sam ni preklical besedice od tega, kar je bil o novem slovenskem programu pisal. Pa tudi za ljudi, ki naše časnike prebirajo in za resnico kaj marajo, ni imel ničesar preklicevati in prenarajati. Kajti tri — štirikrat je „Slovenec“ jasno in očitno povedal, da so vsi ti sestavki o novem našem programu le samo misli in načerti posamnih slovenskih rodoljubov.

Ali te torej ni sram preslavni „Telegraf“ v Gradcu, resnico tako preobračati in take debele laži svojim bralcem na mizo polagati? Pa tebi ljubi „Telegraf“ bi človek še ne zameril take zvižaje; ti ne prebiraš slovenskih časnikov, timveč tvoje staro in znano veselje je, vse slovensko prezirati pa černiti in ovajati. Da je pa ta sestavek svojo pot našel tudi v celovške časnike, v „Draupost“ in clo v „Klagenfurterico“, ktera se s „Slovenecem“ v enej in istej tiskarnici tiska, to je pa res čuda. Ti bi vendar imeli vedeti, kaj je „Slovenec“ prav za prav pisal. Ako vredniki sami tudi slovenski brati ne znajo, bi bilo vendar pametno in pravično, da si koga poiščete, naj jim potolmači, kar „Slovenec“ piše. Pa lože in tudi bolj navadno je, vse slovensko tudi v Celovcu prezirati, černiti in ovajati. Videli bomo, ali bode kak nemški časnik toliko pravičen in resničen, da svojo laž prekliče. Mislimo, da bodo vsi rajši novo „Presse“ na Dunaju posnemali in — molčali.

Da je g. Beust, saksonski eksminister, zdaj naš minister zunanjih zadev in še clo menda tudi naše cesarske hiše, postalo je resnica. Cesar ima pravico voliti si svoje svetovalce, naša dolžnost je torej zdaj molčati in čakati, kaj da pride. Tega nam pa vendar nihče ne more braniti, da bi rekli; bojimo se, da to imenovanje ni sreča za Avstrijo. Potrebujemo takih ministrov, ki naše zadeve dobro poznajo in delajo avstrijsko politiko. Minister Mensdorf pojde in z njim še minister Lariš, kterege mesto menda prevzame tudi znani Nemec Hock. Med 18 milijoni Slovanov torej ni enega moža, ki bi bil sposoben za ministra! — Planinskim in deželnim lovcem se kaj terda godi, že hodijo beračit, in ljudi čudno nagledujejo. Tudi jih je nekaj prišlo h komisiji za uboge v Celovcu in prosilo, naj tudi nje podpira. Po postavah svojih pa je komisija podporo odrekla. Pa čujte, kako se je eden odrezal! „Ako mi ne pomagate, prisiljen sem hudodelstva doprinašati“. In res se že ališijo od več strani žalostne novice. Tako so po noči od 30 — 31. okt. g. fajmoštru pri sv. Walburgi, J. Sofranu, vso čumnato spraznili. Pobrالی so špeha, mesa, moke in drugih jedil; žganje, pripravljeno za posle, so spili; kar ga pa spiti niso mogli, so ga izpustili. Kdo je to hudodelstvo doprinesel, še ni znano. —

V Črnomlju meseca oktobra. (Kako je s slovensčino pri nas?) Prebravši v „Slovenca“ opis iz slovenske Bistrice, kako je tam kaj s slovensčino, hočem tudi jaz po dopisnikovi želji svetu naznaniti, kako se godi slovensčini v Črnomlju, glavnem mestu belih Kranjcev.

Vem, da boš, ljubi čitatelj, že naprej rekel, da se gotovo dobro ne godi mili slovensčini v Črnomlju, ker še tu čitalnice ni. Res je, Črnomelj nima čitalnice, pa je tudi ne bo imel, dokler ne bo krepkeji duh narodnosti vejal po žilah naših prvakov. Že davno je bil „Slovenec“ svetu naznanil, da so Črnomaljši čitalnico ustanovili, tudi je povedal, da so pravila že spisana, — in čitalnica, kje je? — Ni je! Kdo neki je temu kriv? Črnomaljši, kaj ne ustrašili ste se strupenega jezika nekega kulturonošca, in sicer tistega, kterege so že „Novice“ leta 1863 omenile in tudi prosile, da bi se ga usmilil Bog, ker ne ve, kaj dela. To je slabo znamenje krepkega in stanovitnega rodoljubja! Ustanovite si čitalnico, pa ne ustrašite se dela in truda, zraven pa vedite, da je sladek počitek in zavžitek po trudnem delu. Vi gospodje pa, ki ste postavljeni v poduk in zgled priprostemu ljudstvu, vi se poprimite dela, in čitalnica bo gotova. Kaj pomaga, ako vpijete: Slovenci smo! Pokažite tudi v djanju, ker človek najbolj v djanju kaže, kaj da je. V zgled vam stavim tu Šent-Vid, majhino vas. Krepka in stanovitna ljubezen do mile domovine vaščanov ustanovila je čitalnico, prvo in naj-

boljše zavetje narodnosti. Ako boste čitalnico imeli, ne bo vam treba v Metliki zabav iskati, kedar ondotna čitalnica kako naredi.

Kakor sem omenil, ustanovila bi se čitalnica, ker naši mestnjani bi se že udali, ako bi le kdo bil, da bi jih k temu spodbujeval. Novo izvoljeni gospod župan in tudi nekteri odborniki niso nasprotni narodnosti. Vaše delo — patres conscripti — naj bi bilo, čitalnico skorej ustanoviti. Duhovnike imamo štiri, kteri so zvesti svoji domovini. Šola je skozi in skozi na narodni podlagi ustrojena. To se imamo zahvaliti rodoljubnemu poprejšnemu gospodu vodju. Imamo tri učitelje, in med temi ima samo tretji en časopis, in sicer „Učit. Tovarša“. Prva dva nimata nobenega časopisa, ne slovenskega ne nemškega! Lahko bi si gospodje učitelji naročili kak časopis, če ne vsak sam záse pa vsaj skupaj, saj plačilo ni preslabo! Meni se to kaj čudno zdi, da taki gospodje nič ne beró, da nič ne pozvedujejo, kako se kaj po svetu godi, ali da bi se še kaj koristnega naučili, ker naši slovenski časniki niso kakor drugi, ktere danes preberem, jutri pa se ne zmenim zanje več. — V uradnji veje pa skozi in skozi nemški duh. Vsi gospodje uradniki so, eni bolj eni manj taki možje, ki so nekđaj trobili v Šmerlingov velikonemški rog, in česar so se tisti čas naučili, to še danes znajo in tudi delajo! Čujte pa! Nihče ne bere slovenskih časnikov in ni tudi razun g. predstojnika nijeden drug na kterege naročen. Pa še g. predstojnik ima „Novice“ le zavolj svoje gospé! To so gospodje! Stara in mlada „Fr.“ — le ste njih prijateljci. Kdor pa take in enake časopise bere, ta ne more gotovo nič dobrega misliti o Slovincih in Slovanih sploh, ker družega v njih ne najde kot laži in skrunljive besede. Pri neki priliki prašali smo enega g. uradnika, je li rodoljub, ali ne? Kaj mislite, kaj nam je odgovoril? Prav moško odrezal se je tako le: Jaz sem Slovenec, Kranjec, Nemec, kakor že čas in okoliščine donesó! Na te vrle besede ga zapustimo, — omilovaje ga iz srca. — Imeli smo tudi notarja in odvetnika. V pisarnici je bilo vse nemško, akoravno je visel nad vratni napis: Pisarnica dr. P. Pa kaj pomaga slov. napis na vratih, ako je v pisarnici bilo vse nemško? Naj nam ne zameri g. dr. P., ako ga opomnimo, da naj ostane mož-beseda! Saj se bo vendar še spominjal, da je za gotovo obljubil v Matico zapisati se kot ustanovnika, ko pride na svoj novi kraj. Prišli ste, g. doktor, že zdavnej v K., — ste li se v Matico že vpisali?

Naši kmetje se tudi že zavedajo svoje narodnosti, pa vendar vse še premalo, ker dozđaj še niso imeli nobenega buditelja. Tako n. pr. pri nas ljudje ne vedó, kaj je „družba sv. Mohora“, toraj ima tudi naša fara samo 3, reci: tri ude (duhovne) in sicer fara, ki šteje čez 5000 duš. Gospodje duhovniki priporočajte vendar to koristno družbo, kjerkoli se vam primerno zdi, če je tudi na leci, — gotovo se bo marsikak ud pridobil. Matica šteje tukaj tudi samo tri ude. — Na našo pošto prihaja veliko časopisov. V Črnomlju pa ostajajo 4 „Novice“, 2 „Danici“, 1 „Slovenec“ in 1 „Zukunft“, „Glasnik“, „Klasje“ in „Cvetje“ nimajo menda nobenega naročnika.

Iz tega vidimo, kako se slovensčini pri nas godi. Tudi jaz upam, kakor dopisnik iz slov. Bistrice, da bode tudi pri nas kmalo bolje. Bog daj!

Iz slov. Štajerja 26. oktobra. (Nemški zdravnik na slov. Štajerskem!) Zdravnikova vdova M. X. je v „Novicah“ in nekem graškem časniku oznanjala željo, da hoče zdravnika, ki bi začasno to službo opravljal, pod dobrim pogojem v stanovanje vzeti. Pred 14 dnevi pride na novo pečen pa brez diplome zdravnik, mlad in trd Nemec. — Vdova mu odkritosrčno reče, da ga le začasno sprejme, kajti slovenski znati

mora inace je sebi in nji v škodo. Revše je pa menilo, da ga bo mlada še komaj 22 let stara vdova v zakon vzela in brž na mehko blazino posadila in da bo tako ne le pošteno ženo, ampak tudi lekarnico in druge potrebne, v zdravilstvo spadajoče reči priženilo. — Slovenci pa z njim na noben način zadovoljni biti nočejo, ker bi le zdravnik s slovenskim jezikom radi, ne pa takega, kteremu bi njegova prihodnja soproga tolmačila njih telesne bolezni, na kar se je tudi ta zdravniček zanašal! K sreči pa je včeraj dobil slovo in jo potegnul v bližnjo župnijo sv. B. Beržkone jo bo pa tudi od ondot kmalo nazaj med Nemce mahnul, čist in prost kot riba perja.

Ubogi gizdalinček, si mislim, kaj ne, da te je mōra tlačila, ko si zvedel od moje malenkosti, da vsakega Nemca zdrobim in pozobljem, ki se predrzne poštemim Slovencem kruha krasti z nemško kulturo; ali brž o prvem snidu si se prepričal, da nisem niti volk niti medved, marveč le krotka ovčica, ktera je že veliko sitnih sunk in bunk v imenu božjem prestala. Dopovem mu, da se je močno zaračunil mislé, da smo le za Nemcev voljo na svetu itd.

Dragi gospodič! povej sedaj svojim nekđanjim gg. učnikom in vsem Nemcem, da na Štajerskem tudi Slovenci živijo in da se brez slovensčine ne da med njimi izhajati, ter se jim zahvali za toliko kulturo in ravnopravnost! — Mi pa zarotujemo vse gospode predpostavljene in učenike na slovenski zemlji, ki nas samo po trdi nemščini izučujejo: Dajte nam tudi trdo nemško ljudstvo, ko se izučimo; sicer se pa ne delajte norca niti iz Boga niti iz naroda niti iz cesarja niti iz postav niti iz vas niti iz nas! Ste li nas razumeli?

V Ljutomeru 26. oktobra. (Hitro, kaj je tu novega!) Dosti bo menda še prej po Muri vode odteklo, predno naši Ljutomeržanje svojo oguljeno nemško sunkno slečejo, in se živega domačega duha navzamejo. Da bi jih prepilnil duh iskrene ljubezni do svoje mile domačije, do lastnega bitja, brani uterjena nesrečna in abotna domišljija, da mi v lastnem življu dovolj hrane za svoj obstanek in pospešno razvijanje nimamo. — Vse očitanje, umno razlaganje in tehtno dokazovanje obstoječih napak, ne bode nič zдалo, dokler ne bode globoko vcepljena vera na edino zveličavni germanizem čisto iztrebljena in na njeno mesto presajeno zaupanje, ki prihaja iz poznavanja lastne moči in zmōznosti, ter cenjenja naše narave in iz nje iztekočih posebnosti.

Naši očetje v občinski hiši sploh na vsa usta terdijo, da so zastopniki nemškega (I) terga, izvoljeni po samih nemških volilcih, pa da je torej popolnoma pravo, da se tukaj nemški duh ohrani, slovensčini pa da se duri zapró. — Ti modri očetje bi pač dobro učinili, ako bi malo okoli sebe pogledali; sicer lahko še enkrat, kar pa jim ne želimo, na cedilo ostanejo. Taka se je nikrat našim gospodičinam, ali da bolj okusno rečemo, „frajlicam“ zgodila. Te reve so imele res blažene čase, dokler so bili husarji tu nastanjeni; razpenjale so svoje nježne mrežice tako umetno in brižno, da si je človek misliti moral, da jim nobena živa stvarica uiti ne more, — ali husarji niso muhe!

„Sie gehen wohl und wandern Von einer zu der andern, Und freien sie am Ende keine nicht.“

Tako piše stari nemški pesnik Bürger, in minajim gospodičinam pri poročamo, da bi si te besede dobro zapomnile in jih o drugi priložnosti na svojo korist obrnile. — Zđaj pa idimo eno stopinjo dalje. Da bi zđaj pred sto leti živeči Ljutomeržanje iz grobov vstali, morali bi si misliti, da je ves slovenski rod iz Ljutomera zginil in da so se sami čisti Nemci iz „reicha“ sem prese-

lili. Ravno oglašča nasvestnik neko „kundmachungo“ pa — risum teneatis amici! — okoli stoječi poslušalci ga bolje na široko odperta usta kakor na zdrava ušesa poslušajo, pa vendar poleg vsega tega ne vedo, kaj se je oznanilo. Kako je to? Ali je svet znorel, ali še le bode? Slovenskemu ljudstvu se v Ljutomeru nemški oklicuje! Ne verjamemo, da bi to v kateri naredbi bilo zaukazano; še manj pa, da bi nemški neznajoči Slovenec moral nemški zastopiti. Ali je mar komu na korist, do se stvar formi žertvuje? — Pa pustimo stare zarujevele napake in obrnimo se rajši do naše nadepolne mladine, in njenega učilišča. Ker še počitnice trajajo, ne najdemo še v šoli nobenega učenca, zato vzemimo v roke tisti „jahresbericht“, ki je letos pervikrat tu svet ugledal. Iz njega zvemo kaj, kak duh da v tej šoli veje, čeravno jej je vodja in predstojnik slavnoznani domoljub gosp. dr. Anton Klemenčič.

(Konec pride.)

Ptuje dežele.

Amerika. Od vseh strani se poroča, da se volijo večidel zastopniki radikalne stranke, možje, ki vse kaj družega namerjajo, kakor pa Johnson. Govori se tudi, da bode on ravno od njih zavolj velike izdaje pred sodbo poklican in od predsedništva odstavljen, — on pa da proti njim še ni sklenil ni bele ni črne. Proti njemu delajo tudi tako imenovani „Fenijanci“, zato ker jim je vlada ostro na pete stopala. — Po vsem tem nastopajo za Johnsona zares britki dnevi, če nasprotnikom svojim kako drugači v okom ne pride.

Španska. Tu se spet napovedujejo žalostne homatije, ki imajo skorej navstati. Znani gen. Prim je menda že spet tam, da bi sam punt vnel in ga vodil. Namerjajo pa nič družega, kakor zdanjo kraljico s prestola pahniti ter Špansko s portugalskim kraljestvom združiti tako, da bi bilo znanje le eno samo zedinjeno kraljestvo. Španski minister Narvaez, ki je zdaj pervosednik ministerstva, prizadeva si sicer na vso moč, da bi punt zadušil, pa bode težko kaj prida opravil, ker narod njega in njegove vlade ne more.

Turčija. Turški in njim prijazni časnik trobijo na vso moč po svetu, da so Turki v Kandiji že zmagali in da se jim je kerščanska vojska že udala; gerški listi pa pišejo, da to ni res in da so kristjani še le pred nekimi dnevi turško vojsko dobro otepli in celo njih poveljnika, Izmael paša, hudo ranili. Tudi v Epiru je menda punt vstal. Kaže se tudi, da je Sultan res v veliki zadregi, ker pošilja starega Omer-paša, ki menda že komaj na konja more, zdaj v Kandijo, zdaj na Donavo, zdaj zopet kam drugam. — Piše se tudi, da so zastopniki kandijotskih kristjanov v posebnem pismu velike vlade prosili, naj jim pridejo na pomoč, ali pa pošljejo ladije, da spravijo svoje žene, otroke in stare ljudi vanje ter jih izročé milosti ptujim ljudem, sami pa da hočejo rajši pod razvalinami svojih hiš konec storiti, kakor pa še dalje sramotni turški jarm nositi. — Vse bi še bilo, da bi le diplomacija kaj usmiljenja imela;

Belgija. One dni se je tu sijajno praznovala od vseh obletnica belgijske ustave. Vse je bilo navdušeno ter pripravljeno ohraniti ustavo, naj velja, kar rado. Kaj bo kaj Napoleon k temu rekel?

Rusija. Vlada je po vladinih časnikih naznanila, da bode v zahodnih deželah, t. j. na Poljskem, Litvanskem itd. še ostrejši postopala in ne prej jenjala, dokler da vse popolnoma porúsijo. Ali jej bode pa tudi konečno vse po sreči izteklo, je drugo vpra-

šanje. Sila ni nikoli mila! Tudi govori papež spet proti nasilstvu, katero se katoličanom na Ruskem dela. — Ruski carevič se bode vendar z lepo dansko kraljicino, z imenom Dagmar, ki je bila že z njegovim rajnim bratom zaročena, oženil. Šla je v ta namen one dni v Petrograd, kjer je prestopila k ruski cerkvi in dobila ime „Marija Fedorovna.“

Francoska. Napoleon se še menda nič kaj dobro ne počuti. Zdravniki mu neki svetujejo, naj gre v Alžir, da se tam pod milim afrikanskim obnebjem popolnoma okrepi. Pri vsem tem pa vendar še vedno „študira“ zdaj to zdaj drugo vprašanje, in njemu se imamo prej ko ne tudi najbolj zahvaliti, da smo dobili Beusta za ministra!

Razne novice.

* Iz Ljubljane: Beseda za pravdo oblačila ubogim šolarjem je prav lepo dosegla svoj blagi namen. Celi znesek te milodarne veselice je 208 gld. in se bode nakupilo za ta denar blagá, kterega bodo izdelovale, kakor lani, naše milosrčne gospé in gospodičine. Skozi in skozi se je vršila prav dobro in zopet smo imeli priliko prepričati se o pevskej umetnosti g. Heidricha. — Posebno dopadla je pa kratkocasna glediščina igra „Črni Peter“, ktera je bila prav gladko in dobro igrana od naših vrlih diletantov. Prav zleteti bi bilo, ako bi se še boli pogosto napravljale take glediščine predstave v čitalnici, ker so tudi občinstvu najbolj priljubljene.

* Kolera tudi pri nas, hvala Bogu, ponehuje. Do konca oktobra jih je zbolelo vse skupaj 192, ozdravelo 93, umrlo 94, bolnih je bilo samo še 6 oseb. Dne 30. oktobra ni nobeden zbolel in nobeden umrl; upati je tedaj, da bode znanje popolnoma ponehala ta belezen.

* Državno ministerstvo je — kakor pišejo „Novice“ — dovolilo, da se izplačajo sirotinski denarji za sirotnico, ako se napravi kot deželni zavod. Prišla bode tedaj ta važna stvar v prihodnjem deželnem zboru na vrsto.

* Za službo pevovodja ljubljanske čitalnice se je oglasilo 6 prosilcev namreč 5 Čehov in 1 Slovenec.

* Slavni zgodovinar dr. Palacky je dobil od cesarja za svoje velike znanstvene zasluge red železne krone. Slava!

* Oficirji atenske narodne straže razglašajo posebno zahvalnico vsem tistim časnikarjem, ki pišejo za svobodo kretenskih pa tudi vseh drugih kristjanov pod turškim jarmom ter želé, naj bi se njih imena na najslavnšem kraju v Atenah v spomin večne hvalečnosti vpisala. — Le škoda, da je povsod v Evropi še toliko zagrizenih — Turkov, ki še vedno delajo in pisarijo za ohranjenje turške nasilnosti ali za kak red (glej N. Kuranda!) vsemu človečanstvu v večno sramoto! Da bi se jim vendar kmalo oči odperle!

* Priprave za prihodnjo nabiro vojakov so že zaukazane. Nabirali pa se bodo mladenci od l. 1846, 1845, 1844, 1843 in 1842. Kdaj da pa bode prav za prav nabira, to bode se že o svojem času za gotovo na znanje dalo. Za 1000 gld. se more odkupiti vsak.

* V Veroni se je unikrat Italijanom med drugim tudi izročila velika vojaška zaloga (magazin), poslopje, ki je veljalo 5 milijonov gld. in mu menda tudi ni para v mestu. Shranjenega je bilo neki tudi še v njem železa in plehovine več ko 100.000 gld. vrednosti — in to vse se je dalo brez vsega odškodovanja. — Ali nismo dobre duše?

* Nek hišnik iz št. Peterske fare blizo Grabštajna je 29. okt. grozno smert storil. Peljaje se po noči od predvečerne ženitovanjske veselice svojega brata domu, pride po naključbi konjema pod noge in ostane od njunih kopit pomandran, pri tej priči mertev. —

* Kardinal Scitovski, ogerski primas ali prvi škof, ki je bil rojen l. 1785 na Beli na Ogerskem v priprosti kmečki hiši, umrl pa 19. t. m., bil je slovesno pokopan 23. oktobra. Prišlo je veliko deputacij in gospóde k pogrebu in cesar sam; od kterega se je rajni kardinal v posebnem listu poslovil, poslal je tudi svojega poslanca grofa Belegarde. Rajni je bil sicer slovanskega rodu, ali Madjar z dušo in telesom, goreč le za madjarsko slavo in veličastje. Tudi papež mu je na smertni postelji poslal svoj apostolski blagoslov. Krasna stolna cerkev v Ostrogonu, katero je rajni dokončal sé stroški več ko 1 milijon gld. in jo pred nekaj leti tudi posvetil, oznanovala bo vedno njegov spomin. Pogreb menda stane 30.000 gld.

* Kranjske planinske lovce je boljša sreča zadela, kakor pa koroške. „Novice“ pišejo, da se jim je pustila vsa vojaška oprava, ki so jo imeli, in plačala še vsacemu popotnina. 134 prostakov je dobilo po 3 gld., 21 šarž po 5 gld., nadstrelec Janša pa 10 gld. Zraven tega se je še tistim osmim, ki so se izverstno obnašali in so za zlato svetinjo priporočani, ali ki so v boju posebno terpelili, še vsacemu 1 gld. poverh darovalo. — To je res kaj lepo in zasluži vso pohvalo.

* Nek Amerikanec naznanja po časnikih važno iznajdbo, po kateri se more v eni sami minuti 25krat streliti. — Take puške bo treba našim vojakom napraviti, če bi se še kdaj imeli s Prusi vojskovati, morebiti da jih potem vendarle v kozji rog vženejo. —

* Prebivalci severoamerikanskih zedinjenih držav se zdaj po 4letni vojski spet kaj zeló množé. Tako jih je bilo l. 1860 le 31 milijonov in 448.321, zdaj se jih pa že šteje 35 mil. in 550.000. V malo letih bo število gotovo narastlo na 40 milijonov. — Vlada plača neki vsaki mesec pol milijona državnega dolga. Kaj pa pri nas?

* Na Dunaju so oni dan v 24 urah umerli za kolero trije otroci (dva brata in ena sestra). Po pogrebu pa so se njihovi starši domá od žalosti — obesili! — Res čudno pa strašno!

Duhovske zadeve.

Ljubljanska škofija: G. Jan. Oblak pride iz Trnovega za lok. na Golo; g. Jak. Juvan, v Stopiče za duhov. pomoč.; g. Jož. Lukanec v Preserje; g. Lor. Mencinger v Trnovo. Umerl je g. Jož. Meglič, deficient, 19. u. m. v Radečah. R. I. P.!

Lavantinska škofija: Šusemsko faro je dobil g. Jern. Ciringer, dosednji kurat pri Materi B. v Pušavi; za provizorja tam je postavljen g. Lovro Potočnik, in za provizorja v Vuharjih g. Martin Kramberger. Prestavljeni so gg. kaplani: Vojsk Jože v Ljutomer; Bergle Jan. v Jarenino; Šumar Mihael k novi Cerkvi.

Dunajska borsaz 2. novembra 1866.

5% metalike	59.10
5% nacional	66.20
1860 derž. posoj	79.—
Bankine akcije	712.—
Kreditne	149.—
London	120.20
Novi zlati	6.14
Srebro	128.—